

TÜRKİYE’NİN YENİ SİYASİ PARADİGMASI VE KÜRT SORUNU

Ali Bayramoğlu

Democratic
Progress
Institute

Mart 2017

Önsöz

Türkiye'nin yeni siyasal paradigmasına ilişkin bu değerlendirme Akil İnsanlar Heyeti Üyeliği de yapmış olan Türkiye'nin en önemli köşe yazarlarından ve siyasi analistlerinden Ali Bayramoğlu tarafından Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) için hazırlanmıştır. Değişen siyasal tutumlar ile mevcut siyasal durumun analizini içeren değerlendirmesinde Bayramoğlu, 2016'nın Temmuz ayında gerçekleşen başarısız darbe girişiminin akabinde yürürlüğe giren uygulamalarla Irak'ta ve Suriye'de yaşanan gelişmeleri bir arada değerlendirerek, yaşananların Türkiye bağlamında Kürtlerin siyasal temsili ve Kürt sorununun çözümü açısından ne ifade ettiğini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Ali Bayramoğlu'nun bu çalışması, Bayramoğlu tarafından daha önce hazırlanan değerlendirme raporlarının devamı olmasının yanında, DPI'nın Türkiye'de yaşanan sosyal ve siyasal gelişmeleri farklı görüşler ve perspektifler ışığında ele alan ve farklı uzmanlarca hazırlanan çalışma serisinin de bir parçasıdır. Türkiye'de içerde ve dışarıda önemli siyasal gelişmelerin yaşandığı ve başkanlık sistemine geçiş önerisinin Nisan 2017'de yapılacak referandum ile oylanacağı bir dönemde yapılan bu çalışma, DPI'nın Kürt sorununun çözümü konusunda düzenli olarak hazırlanan değerlendirme çalışmalarına da önemli bir katkı sunmaktadır.

DPI, faaliyetleri ve araştırmaları ile çatışmanın ve çözümün tüm paydaşlarına karşılaştırmalı çalışma örneklerine dayalı ve kapsayıcı tartışmaların yapıldığı bir platform sağlayarak, çatışma çözümü alanında yapılandırılmış bir kamu diyalogunun oluşturulmasına ve ilgili aktörler arasındaki iş birliğine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Enstitümüz, Türkiye'deki Kürt Sorunu ile ilgili farklı bakış açılarının ve fikirlerin mümkün olan en geniş şekilde temsil edilmesi ilkesinden hareketle ve yapıcı diyalog kanallarının yaygınlaştırılması amacıyla konuya dair farklı değerlendirmelerin yer aldığı benzer çalışmalara gelecekte de devam edecektir. Diğer çalışmalarda da olduğu gibi, bu değerlendirme raporunda da ifade edilenler yazarın kendi görüşleridir ve DPI'nın resmi konumunu yansıtmazlar.

Kerim Yıldız
Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) İcra Kurulu Başkanı

TÜRKİYE’NİN YENİ SİYASİ PARADİGMASI VE KÜRT SORUNU

I. YENİ PARADİGMA MESELESİ

Türkiye’nin son 15 yıllık siyasi öyküsü zıt kutuplar arasında seyir ya da gidiş gelişler olarak karşımıza çıktı. İlk evre demokratik-liberal reformlar dönemini, bugün ülkeye hakim olan içe kapanma ve otoriterlik eğilimi takip etti. Başta Kürt meselesi olmak üzere ülkenin, zaman zaman Ortadoğu bölgesine uzanan kritik sorunları bu gidiş gelişler tarafından kuşatıldı ve bunlardan etkilendi.

1. Türkiye: Nereden nereye?

Son 15-20 yıl itibariyle Türkiye’de yaşanan demokratik açılım dönemi, pek çok gözlemci, kurum, kuruluş tarafından kabul gördüğü üzere 2003-2010/11 arası bir tarihe oturur. Başta bir “demilitarizasyon” süreci ile temel hak ve özgürlükler alanının genişlemesi üzerinden devlet yapısının elden geçirilmesi, toplum-devlet ilişkilerinin demokratik ilkelerle uyumlu “normalizasyon”u bu dönemin kurucu unsurları arasında yer aldı. Tüm gerilemelere, iniş-çıkışlara, atlattığı badirelere ve bugün gelinen vahim noktaya rağmen, umutlar bağlanan ve hatırı sayılır bir yol alan, kimi tabuları kıran çözüm süreci, diğer ifadeyle 2013-14 barışı süreci de bu dönemin “uzatma” kısmında karşımıza çıkan bir parçasını oluşturmuştur.

Türkiye genel tanımı itibariyle tarihsel olarak büyük bir siyasi-ekonomik-kültürel merkezin, Avrupa’nın çevre ülkelerinden birisi. Tüm çevre ülkeler gibi kendi sorunlarına yanıt ve çözüm ararken, siyasi tartışmalarını oluştururken önce bu, sonra diğer merkezlerde oluşan, dünyaya titreşimler halinde yayılan siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik ana dalgalar bütünü üzerinde yüzüyor.

Türkiye'deki demokratik açılım dönemi, (El Kaide, Afgan savaşı, Irak sorunu gibi yaralara rağmen) dünya siyasetinde esen görece liberal rüzgarlarla başlamıştı. Türkiye'nin 1990'larda ve 2000'lerin ilk yıllarında arka arkaya yaşadığı ağır ekonomik krizler (1999 ve 2001), hükümet istikrarsızlıkları (1993-2002), askerinin siyasetteki müdahaleci varlığı (1997-1999) ülkenin, bu ve benzer gelişmelere set çekme duygusuyla bu rüzgarlara ne denli ihtiyaç duyduğunu gösterir.

İslami kesime yönelik hak-hukuk-demokrasi talebi ve bu kesimin iç değişim eğilimiyle ortaya çıkan, 2002'i Kasım seçimlerinin galibi AK Parti bu rüzgarı göğsünü açarak karşılamıştı. Toplumsal siyasal kuşattığı ve yönlendirdiği bir evre açılıyordu. Sağdan sola özgürlükleri önemseyen, "liberal" ve "demokrat" düşünce insanları ve kentli liberal kesimler ile İslami kesimlerin, ana muhafazakâr dalganın beklentilerinin kesişmeye başladığı, ihtiyacın bu yönde şekillenmeye bir dönemdi bu.

Reform politikaları, asker, kimi seküler toplumsal gruplar, devlet içindeki Kemalist ya da modernist eğilimli yargı ve üniversite kadroları, merkez medya gibi rejimin eski aktörleriyle özellikle AK Parti etrafında kümelenen rejimin yeni aktörlerini karşı karşıya getiriyordu. Çatışmalar sert başladı. Ancak reform ittifakı çok hızlı yol aldı. Ve arkasında AB'den ABD'ye büyük bir Batı desteği ve cesaretlendirmesi buldu. Ayrıca bu dönem AB ülkelerinin büyük bölümünde sosyal-demokrat hükümetlerin iktidarda olduğu ve 2004 genişleme şokunun henüz başlamadığı bir evreye denk geliyordu. Siyasi iktidar tüm gücüyle Kopenhag kriterlerini yerleştirmeye soyunmuştu Bu kriterler hızla hükümet programı kadar güçlü ilke ve yönergeler haline geldi. Nitekim Temmuz 2003'te ciddi bir demilitarizasyon sürecini başlatan AB 7. Uyum Paketi, Nisan 2004'de asker ve dışişlerine siyasi hükümetin ağırlık koşmasıyla Türkiye'nin onayını verdiği Annan Planı ve referandumu (bu konuda Türkiye tarihinde ilk kez), 2004'te Brüksel liderler zirvesinde Türkiye'nin tam müzakere koşullarına sahip olduğunun onaylanması bu hızın ve etkinliğin göstergeleridir. Türkiye 2005, 2006, 2007 yıllarında Avrupa müzakereleri etrafında yapılan yeni reform hareketlerine direnç

hamleleriyle reform hamlelerinin meydan savaşına tanık oldu. Reformculuğun meşruiyeti bu tarihe kadar her zaman galebe çaldı. Bunu dünya konjonktüründen beslenen güçlü ekonomik büyüme, AKP'nin orta sınıf yaratma ve imkanlarını genişletme başarısı destekledi.

Batı'dan, liberal politikalardan, evrensel değerlerden gelen rüzgar Türkiye'nin arkasından esiyordu, bu muhakkak. Ancak açıktır ki, aynı rüzgar Türkiye'yi hızla Batı'ya, özgürlükler düzeni bakımından Batı değerleriyle ilişkiye itiyordu. Bu itiş, Osmanlı-Türkiye siyasi öyküsünde Batılılaşmanın, evrensel değerlere yönelmenin, bu istikamete açılım politikalarının en önemli kilometre taşlarından birisini oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda Türkiye'nin yaşadığı son büyük Batı'ya açılma ve hareket hamlesini oluşturur.

Bunun İslami bagajı kuvvetli bir siyasi iktidarın yönetiminde yaşanması, özellikle toplumsal düzeyde İslami kesim-evrensel değerler etkileşimini ifade etmesi itibariyle ayrı bir değer oluşturmuştur.

Bu çıkışta ilk kırılma 2008-2011 evresinde yaşandı. Bu dönemde bozulma ve durağanlaşma emareleri ortaya çıktı. Dünya ve AB ekonomik krizi Türkiye'nin büyüme oranlarını etkiledi. AK Parti reformları ve başarısının önemli bir kısmını oluşturan refah makinesi teklemeye başlamıştı. Ancak asıl önemlisi, siyasi alanı ve devleti kontrol etme savaşlarının reform sürecini bozmaya, yolundan saptırmaya başlamasıydı. Türkiye bu dönemde keskin, kuralsız, hatta kirli iktidar savaşlarına tanıklık etti. Hem eski rejim ve yeni rejim aktörleri arasında, hem de yeni rejimin yeni aktörleri arasında yaşanan bu iki katmanlı kavga, kirliliği arttırdı. Yargının siyasallaşması, yetkilerin devlette tam denetim sağlama kavgasının aracı olması, yolsuzluk hadiseleri, kamuda keyfi kitlesel tasfiyeler, iktidarda şahsileşme bu değişimin ipuçları arasındaydı. Ergenekon ve Balyoz davalarının daha sonra ortaya çıkan kullanım biçimi bu açıdan bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir.

Denklem tersine dönüyordu. Toplumun siyaseti kuşatıp, yönlendirdiği evre örseleniyor, bu kez siyaset, siyasetçi, siyasi iktidar toplumu avucunun içine alıyor, kuşatıyor ve hapsediyordu.

Bu gelişme hiç şüphe yok ki, tedrici oldu ve yaşanan reformların, sosyolojik değişimlerin olumlu girdilerini ortadan kaldırmadı. Bugün dahi Türkiye'nin demokrasi açısından yaklaştığı "sıfır" noktası, Erdoğan'ın kendisini destekleyen liberal ve sol kesimlerde yarattığı büyük hayal kırıklığı, ürettiği öfke, ilk dönemin girdilerini, özellikle İslami kesimlerin yaşadığı dönüşüm dinamiğini sıfırlamaz. Barış Süreci bu duruma bir örnektir. Zira bu geri gidişin tam ortasında yaşanmıştır ve bu sadece siyasi iradenin koyduğu ağırlıkla değil, toplumsal beklenti ve meşruiyet dalgasının gücüyle de sağlanmıştır.

İkinci ve büyük kırılma ise 2011 sonrası başlayacak, 2013'ten sonra hızlanacak ve Türkiye'yi başka bir çehreye büründürecektir.

AK Parti reformlar döneminde, ataerkil eğilimiyle demokratik ihtiyaçlarını, sadakat, arz ve hizmete dayalı siyaset anlayışıyla liberal kuralları bir araya getirme becerisini göstermişti. Bu anlayış çerçevesinde seküler kesim dindar kesimi hak ve imkanlar açısından eşitleme başarısı gösterdi. Bir sonraki adımda bu iki kesimi aynı anda kucaklayacak özgürlükçü bir siyasi kod sistemini tercih etmek yerine kimlikçi ve ataerkil siyasi bir yol tutturdu. 2011'den itibaren iktidar savaşını kazanmanın özgüveniyle, dünya ve bölgede esen ters rüzgarların da etkisiyle sentez politikalarını adım adım terk etti.

2. İçe Kapanmacı Global Rüzgarlar

Bu değişim, dünya konjonktüründen bağımsız ele alınabilir mi?

Söz konusu eksen değişimini hakim konjonktür dalgalarından, bu istikametteki gelişmeler ve girdilerden soyutlamak gerçekçi değildir. 2011'den itibaren hem Doğu'dan hem Batı'dan esen, ancak bu kez otoriter kıvılcımlar taşıyan rüzgarların Türkiye'de yaşanan politik kırılmalarda ciddi bir rol oynadığını teslim etmek gerekir.

2001 İkiz Kuleler saldırısının İslam dünyasında yol açtığı cihadi selefi hareketlenme, 15 yıla yayılarak Arap Baharı sonrasında, Suriye'de ve Irak'ta IŞİD dalgasına kadar ulaştı. Batı'da, bu iklimin de etkisiyle 2005-2006'dan itibaren kuvvetlenen otoriter eğilimler, güvenlik-özgürlük dengesinde ayar bozukluklarına, Orta Avrupa'dan Güney'e, Kuzey'den anglo-sakson dünyasına ve okyanus ötesine ulaşan içe kapanma titreşimlerine yol açtı. Son 5 yıl içinde, bu eğilimin dozu iyice arttı. Radikal İslami hareketler, süreklilik taşımaya başlayan, yaşam biçimlerini hedef alan, sivillere yönelik terör eylemleri, Batı'nın düzenini ciddi bir şekilde tehdit eden tarihin en büyük mülteci akını tahripkar sonuçlara yol açtı. oldu. Güvenlikçi politikaların yükselmesi, İslamo-fobinin içe kapanma eğilimlerini beslemesi, açık toplum anlayışının zarar görmeye başlaması bu sonuçların önde gelenleri arasında yer alıyor.

2008 sonrası liberal ekonominin geçirdiği devrevi krizleri ve Batı'da kitleler üzerinde yaptığı olumsuz etkileri bunlara eklediğimiz zaman bu dalğanın izlerinin gücü iyice görünür.

İngiltere'nin Brexit kararı bunlardan bağımsız değildir. Bu durumun çok ileri bir safhası milliyetçi popülizmlerin önünün iyice açılmasıdır. ABD'de Trump gibi ayrımcılığı, nobranlığı, narsist bir keyfiliği temsil eden bir başkan seçilmesi, bu açıdan kendi başına büyük bir işarettir. Hollanda'da Wilders'in, Fransa'da Marin Le Pen'in güç kazandıkları aşikar. Macaristan'da Orban, Hindistan'da

Modi, Rusya'da Putin'in ortak noktaları, özgürlükleri sınırlayan, millet ile kendilerini özdeşleştiren popülizmi ve anti-liberal bir eğilimi temsil etmeleridir.

Bu gelişmeler, Gazze krizi, İslamofobi dalgası, bunun karikatür krizleri gibi yansımaları, bu dönemin erken evresinde, Türkiye ile Batı arasındaki bağları kısmen zorlamaya, çatışmacı içe kapanma dilini Türkiye'ye de taşımaya başlamışlardı.

2011'den itibaren Arap Baharı ve sonuçlarıyla bu süreç hızlanmıştır. Türkiye, Batı semalarından uzaklaşmaya başlamış, Ortadoğu ve İslam dünyasının hiç olmadığı kadar parçası olmaya yüz tutmuştur. Bu dönemde Erdoğan Batı'nın siyasi pozisyonu ve Batı değerleriyle açık bir çatışma içine girmiş, bu gelişme ile keyfilik, otoriterlik, içe kapanma istikameti bir paralellik oluşmuştur.

3. Son Dönem Türk Otoriterleşmesinin Dört Kaynağı

Türkiye'nin reformcu evreden çıkıp otoriter siyasi iklime geçmesini tahrik eden, 2011-2015 arası meydana gelen 4 önemli gelişmeden söz edilebilir.

İlk Gelişme: Arap Baharı.

Arap Baharı Türkiye'nin siyasi yönelimleri açısından kritik ve önemli bir rol oynamıştır. Arap ülkelerindeki diktatörlüklerin yıkılması, baskı altındaki toplumsal bir enerjinin açığa çıkması, bu enerjinin İslami niteliği ya da bu enerjiyle İslami hareketler arasındaki ilişkiler Arap Baharı'nın ruhunu oluşturuyordu. Bu tablo, ilk aşamada, laik-demokratik Müslüman ülke modeli olarak Türkiye'yi öne çıkardı.

Ancak Arap Baharı'nın AK Parti açısından anlamı Türkiye'nin laik-demokratik bir model olmasından ibaret değildi. İktidardaki seçkin için Türkiye, Hamas, Müslüman Kardeşler gibi parlamentarizm ilkesini benimseyen siyasi parti

ve hareketlere, “Sünni plüralizm”i fikri üzerinden önderlik ve hamilik yapmalı ve bu çerçevede bir alan oluşturmalıydı. Bu, Sünni –Arap alanında, Batı’ya alternatif, farklı ve güçlü bir siyasi yapının inşa imkanı anlamına geliyordu. Bu iddianın bir ayağı demokratik kurumlara diğer ayağı İslami geleneklere ve dayanışmaya uzanıyordu. Bu iddia, bu iddianın taşıyıcısı olma çabası, Türkiye’deki siyasi gidişle ilgili önemli kırılma noktalarından birini oluşturur.

Arap Bahar’ının ilk evresinin uzun sürmediği malum. Mısır’da genel seçimler sonrası Müslüman kardeşlerin lideri olarak 2012’de iktidara gelen Mursi, demokratik beklentileri karşılamakta zorluklar çekti, Batı çıkarlarıyla çatışmaya girdi, Temmuz 2013’te askeri bir darbeyle devrildi.

Ve Arap Bahar’ının ikinci evresi açıldı. Askeri darbenin ABD başta olmak üzere, Batı ülkeleri tarafından desteklenmesi, Türkiye’nin, yukarıda altı çizilen “yeni medeniyet inşası politikaları”nın da etkisiyle Mursi’den yana çok açık ve sert tavır alması kritik kimi dengeleri etkileyecekti. Bu dönemde Erdoğan meydan okuyan bir dil üzerinden, İslam ve Batı arasındaki değer çatışmasını temsil eden, zaman zaman ateşleyen bir tarzla, hızla İhvan ve Hamas’ın hamisi rolüne soyundu. Türkiye ile Batı arasında bir siyasi pozisyon farkı oluşmakla kalmamış, aynı zamanda Batı değerleriyle Türk siyasi iktidarı arasında bir çatışma iklimi doğmuştu.

Bu çerçevede diğer önemli husus, AK Parti iktidarının ilk evresinde, “liberal eğilim dönemi”nde bir kenara bıraktığı İslami vurguların, talep ve hassasiyetlerin, dış dalga, Arap Baharı, Doğu-Batı kutuplaşması üzerinden tekrar Türkiye’ye, siyasi iktidarın söylemine ve tavrına yansıma eğilimidir. Türkiye’nin yaşadığı eksen değişiminde önemli ve kritik noktalarından birini de bu gelişme oluşturur.

Bu durum Türk siyasetine iki yönlü yansımıştır. Erdoğan’ın Batı’yı ve Batı değerlerini hedef alan çıkışları, iç siyasete kimlikçi bir söylemin, “milli ve

yerli” tabir edilen bir bakışın zemin kazanmasını ve bunun etrafındaki gerginlikleri beraberinde getirmiştir. Öte yandan, Batı’yla gerginlik, AKP’ye Batı’dan gelen eleştiriler, Erdoğan tarafından tehdit, kumpas, darbe arayışı olarak algılanmaya, en azından ilan edilmeye başlamıştır. Yeni dönemde kalıcı unsurlardan birisi haline gelecek Batı karşıtlığı dalgasının ilk tohumları burada atılırken, Erdoğan’daki siyasi güvensizlik duygusu ve siyasi sadakat arayışı artmıştır. Bundan böyle ülkedeki her sorun, her karışıklık, sosyal da iktisadi her kriz “üst akıl” tabiri çerçevesinde dış mihrakların oyunu olarak tanımlanacak ve bu gelişme içi kapanma ikliminin temel direklerinden birisini meydana getirecektir.

İkinci Gelişme: İktidar Kavgaları ve Gezi, Ataerkil Yönetim Krizi

AK Parti’nin 10. yılına, 2012-2013 dönemine damga vuracak gelişme, yeni sosyal talepler, yeni iktidar mücadeleleri, yeni çatışma pistlerinin ortaya çıkmasıdır.

Açılan yeni sayfa, AK Parti-Gülen Cemaati ve sol/sağ liberaller-AK Parti arasındaki zımnı ittifakları sarsacaktır. Gelişmeler iktidar partisi içindeki dengeleri de etkileyecek, parti içinde yaşanan kimi kırılmalarla, tasfiyelerle iyiden iyiye Erdoğan merkezli bir düzenin oluşmasına katkıda bulunacaktır. Ataerkil siyaset, itaatkar toplum, muhafazakar simge ve değerler, sadakat ve güvene dayalı kişisel idare fikri adım adım öne çıkacaktır.

2013 Haziran Gezi olayları bu açıdan ilk büyük duraktır. Esas itibariyle yeni bir çatışma ve sorun tipinin ortaya çıkmasına işaret ederler. Gezi olayları AK Parti döneminde reşit olmuş gençlerin, Erdoğan’ın ve partisinin kamu alanını daraltan tutumuna, (içki yasası, kız-erkek gençlik evleri, kamusal alanlarla ilgili) değer sistemi dayatan söylemine, kimlikçi ve ataerkil tarzına tepkisi olarak tanımlanabilir. Bu gelişmeyi “katılımcı demokrasi talebi”, "ataerkil siyaset krizi", "çoğunlukçuluk bunalımı" gibi ifadeler gayet güzel tanımlar. Bu dönem, siyasi

karşılaşmaların eskiden olduğu gibi, örneğin laiklik ilkesi üzerinden makro alanda ya da devlet alanında değil, değer sistemleri çatışması üzerinden mikro alanda, kamusal sahada ortaya çıkmasına işaret eder. Ayrıca eklemek gerekir ki, Gezi olayları sırasında siyasi iktidarın gençlere ölçsüz bir devlet şiddetiyle sert yanıt vermesi, özgürlük alanlarına yönelik buyurucu söylem dozunu arttırması, gelişmeleri ‘Tahrir/Mısır=Taksim/Türkiye’ algısı üzerinden kendi varlığına yönelik bir kalkışma olarak tanımlaması, katılımcı demokrasi fikrini bir meydan okuma olarak algılaması ve dış mihrak müdahalesi fikriyle iç içe sokması bir kopuş anı üretmiştir. Sonuç, AK Parti’nin seküler çevrelerle oluşturduğu dayanışmanın bitmesi, sert bir kutuplaşmanın doğması, siyasi iktidarın güvensizlik, otoriterleşme, dış mihrak ve Batı takıntısı konusunda vites arttırması olmuştur.

İktidar kavgaları ve yeni sorun pistleri açısından bir diğer gelişme AK Parti ve Gülen cemaati arasında baş gösteren iktidar kavgası ve etkileridir. İlk belirtileri Şubat 2012’da, MİT müsteşarı Hakan Fidan’ın Gülenli savcılar tarafından, bir PKK-devlet arasında yapılan Oslo görüşmeleriyle ilgili ifadeye çağrılmasıyla ortaya çıkmıştı. Bu kriz, iki yıl sonra “17-25 Aralık 2013 yolsuzluk dosyaları ve hükümet komplosu” gerilimiyle zirve yaptı. Bu olaylar yargı gücünün ‘Opus Dei’ tarzı bir yapı tarafından kullanılmasına işaret ediyor, ancak yolsuzluk dosyalarının üzerinin kapatılmasına da yol açıyordu. İktidar ortaklarının bu büyük ve hala devam eden kavgası ülkenin siyasi gidişini ciddi olarak etkilemiş ve ağır bir tahrip etkisinde bulunmuştur. Nitekim, gerek Gülencilerin devlet yetkilerini gaspı, gerekse hükümetin bu gruba karşı tedbir almak için kuvvetler ayrılığı başta olmak üzere demokrasi ve hukuk ilkelerini hiçe sayan tedbirleri, sistem üzerinde ciddi bir şekilde “ikili bir otoriterleşme” baskısı üretmiştir. Bu baskı, iktidar çatışmasının kesifleşmesiyle artmış, 15 Temmuz darbe girişimine ve sonrasında doğan olağanüstü rejim ortamına kadar uzanmıştır.

Üçüncü Gelişme: Suriye’de İç Savaş.

Suriye’deki iç savaş, Türk sınırı boyunca yaşayan Kürt topluluklarının siyasi bir egemenlik alanı elde etmelerini, zaman içinde PKK-PYD’nin yönetiminde kantonlaşarak bir siyasi statüye kavuşmalarını sağlamıştır. Ardından bu ikili PYD adı altında IŞİD’le mücadelede uluslararası ittifakın parçası olarak meşruiyet imkanlarına ulaşmışlardır. Kürt hareketinin eline geçen, siyasi egemenliğine yol veren bu tarihi imkân, Türkiye’nin Kürt sorununu ulusal sınırlar ötesinde algılaması ve ela almasına yol açmıştır. Bu gelişmeyi büyük ve öncelikli tehdit olarak gören Türkiye sorunun iç ve dış boyutunu bir bütün olarak algılamaya yönelmiş, tüm politikalarını bu çerçevede revize etmiştir. Bu konu, II. Bölümde ayrıntılarıyla ele alınacaktır. Ancak, açıktır ki Suriye’deki gelişmeler Türkiye’nin endişe ve korkularını beslemiş, siyasi yollara olan güvenini azaltmış, asayiş ve reddiyetçi politikalara dönmesine vesile olmuştur. Bu dönemin hemen öncesinde başlayan barış sürecinin çökme nedeni de bu gelişme olacaktır. Bununla birlikte 2013 itibarıyla bu süreç de, Türkiye’nin demokrasi ve değişimle bağını koruyan tek mekanizma olmuştur. Sisteminin ihtiyaçları, sorununun geldiği nokta, genel gidişle ters görünen bir barış hamlesini beraberinde getirmiştir.

Dördüncü Gelişme: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi.

Vahap Coşkun’un belirttiği gibi “15 Temmuz, devletin içine sızmış bir grubun demokratik düzene karşı gerçekleştirdiği bir kalkışmaydı. İktidar koltuğunda oturanlar, devletin en kritik organlarının kendi denetimlerinin dışında işlediği ve aslında iktidarlarının büyük oranda ‘göstermelik’ olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kaldılar.”¹

¹ Vahap Coşkun, 15 Temmuz Sonrası Türkiye, 7 Ocak 2017, Serbestiyet.com: <http://www.serbestiyet.com/yazarlar/vahap-coskun/15-temmuz-sonrasi-turkiye-1-752134> (son erişim 10 Mart 2017)

Ordunun amiral ve generallerinin yüzde 60'nın karıştığı darbe girişimi, Gülcenci grupların orduyu içten içe kemiren ve ele geçiren stratejileri demokrasi açısından yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Bunlar sırasıyla, devlet kurumlarında, kriz olarak yaşanan büyük bir zafiyet ve vakum tablosudur. Opus Dei tarzı bir yapının temizlenmesinin zorlukları dikkate alınırca, tasfiye ve devletin yeniden yapılanması otoriterleşme ve keyfilik unsurlarının öne çıkmasını beraberinde getirmiştir. En nihayet başta siyasi iktidar olmak üzere, tüm siyasi aktörleri kuşatan rasyonel ve kurumsal işleyişi zorlayan, şahsi ve sadakat ilişkilerini biraz daha öne çıkaran bu tabloda, kuşku ve güvensizlik siyasi iktidara iyice egemen olmuştur.

15 Temmuz darbe girişiminden sonra bir başka doz yükselişi Batı karşıtlığında olmuştur. 15 Temmuz Darbe girişiminin Avrupa tarafından görmezden gelinmesi yanında, ABD'nin teşvikiyle yapıldığına dair iktidar söylemi ve bunun toplumun büyük bir bölümün tarafından kabul görmesi Batı karşıtlığının daha keskin bir seviyeye ulaşmasına yol açmıştır. Bu eğilimin Erdoğan'ın kişiselleşen yönetim tarzının ve otoriter popülizminin taşıyıcı öğelerinden biri haline geldiğini özellikle belirtmek gerekir.

4. Bugüne Dair Sonuçlar ya da Geline Aşama: Yeni Siyaset Paradigması

Farklı gelişmelerden ve kaynaklardan gelen “güvensizlik” ve “tehdit algısı” Türk siyasi elitinde, ve özellikle muhafazakar toplumsal katmanlarda, yeni açılan siyasi bir sayfanın iki kurucu unsurunu oluşturacaktır. “Kuşatılma, dış komplo, somut bölünme” endişesi, madalyonun bir yüzünü oluştururken, madalyonun diğer yüzünde, bu duruma panzehir olarak, “güçlü devlet- güçlü Türkiye-varoluş savaşı” söylemi öne çıkmıştır.

Bu siyasi ruh halinden kaynaklanan ve bu ruh halini pekiştiren belli başlı sonuçlar şunlardır:

Başkanlık sistemi ya da otoriter demokrasi modeli: 15 Temmuz darbe sonrası girişi sonrası özellikle sağ kesimde baş gösteren devletin bekasına yönelik tehdit algısı, buna eşlik eden güçlü devlet ve yürütme ihtiyacı, başkanlık sisteminin önünü açmıştır. Bu konuda milliyetçi MHP, oynadığı rol ve aldığı inisiyatifle belirleyici olmuştur. MHP'nin tavrı, sağ siyasi seçkin bakımından zamanın ruhunu temsil etmesi bakımından da önemlidir. 16 Şubat 2017 tarihinde MHP'nin genel başkanı Devlet Bahçeli imzasıyla parti teşkilatlarına gönderdiği referandum genelgesi bu çerçevede adeta bir siyaset belgesi niteliğini taşır. Şu cümleler genelgenin özünü yansıtmaktadır:“Türkiye tehlike ve tehditlerle dolu vahim bir süreçte uzun süredir direkt muhataptır. Devletimizin dayandığı tarihi ve temel ilkeler kırılmak, ardından da kademe kademe imha edilmek istenmektedir. Milli bekamız üzerinde karanlık bulutlar, milli birliğimiz etrafında kabus emeller dolaşmaktadır. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü hem iç odakların hem de bunları teşvik edip cesaretlendiren dış çevrelerin zalimce kurguladıkları oyunların hedefindedir. Komşu coğrafyaların sınır ve haritalarını değiştirmek, zorla da olsa yeniden çizmek amacıyla planlanan emperyalist komplo acımasızca faaliyetlerini hızlandırmaktadır. Nitekim zalimler koalisyonu Türkiye’yi yıkım tuzağına çekmek için devreye soktuğu kirli ve kanlı senaryoları ilerletip genişletmekle meşguldür. Rusya’da düzenlenen terör ve bölücülük konferansı ve bunun sonucunda açıklanan kararlar, bilhassa Suriye özelindeki gelişmelerin ne kadar sorunlu olacağını adeta habercisi niteliğindedir. Maalesef ülkemiz kuşatma altındadır. PKK-PYD-YPG’ye cici çocuk muamelesi yapıp sırtlarını sıvazlayan Rusya ve Batı ittifakı karşımızdaki düşman kampını devamlı güçlendirmekle uğraşmaktadır (...) Bilhassa 15 Temmuz 2016 hain darbe kalkışmasıyla denenen işgal girişimi mutlak surette siyasetin dengelerini tepeden tırnağa etkilemiş, partililerimize çok önemli milli ve ahlaki sorumluluklar yüklemiştir. Türk milletinden öç almak, önünü kesmek, ömrünü kısaltmak için kuyruğa ve nöbete giren acımasız ve kanlı niyetlere engel olmak, inanç ve imanımızdan örülü duvar çekmek her vatanseverin gayesi olmalıdır. Bu maksatla, Türkiye’nin yönetim yapısını sakatlayan, hukuk ve anayasa tartışmalarını alevlendirip kriz ve kaosu derinleştirme ihtimali taşıyan hükümet etme sistemindeki fiili dayatmanın yeni bir toplumsal sözleşmeyle giderilmesi ön şarttır. Milliyetçi Hareket Partisi 2007’de Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesine yol açan anayasa değişikliği, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanı seçimi ve 15 Temmuz FETÖ ihanetinin

ardından filli açmazın devamı halinde millet ve devlet bekasının iflas edeceğini görmüştür.²

- Tek adam rejimi: AK Parti'nin hazırlayıp MHP'nin onayladığı Türk usulü başkanlık modeli şu üç esas üzerine oturmaktadır. 1. Başkanın simgelediği, gücü onun elinde toplayan bir kuvvetler birliği. 2. Başkanın yargı yapısı üzerindeki belirleme ve denetim gücü. 3. Başkanın siyasi parti lideri konumunu koruyarak partisinin yasama grubunun, yasama gücü üzerinde kuracağı hakimiyetle oluşacak yeni bir parti-devlet düzeni. Erdoğan'ın 2013 sonrası hedef haline getirdiği patriarkal bir siyasi kurumlaşma ile tehdit algısı ve devleti tahkim arayışı kesişmiş ve birbirini destekleyen gelişmeler haline dönmüştür.

Yeni iktidar bloğu: Bu çerçevede önemli hususlardan biri AK Parti ile MHP arasında Kürt meselesi, olağanüstü hal politikaları ve otoriter istikrar modeli konusunda oluşan mutabakatın yarattığı fiili bir koalisyon halidir. Ancak en az bunun kadar önemli olan diğer bir husus, Kürt meselesinin iç ve dış tehdit kavramı etrafında tanımlanması söz konusu olduğunda, bu iki siyasi partiye sosyal demokrat ana muhalefet partisi CHP'nin de katılmasıdır. CHP, Türk usulü başkanlık sistemine, olağanüstü hal uygulamalarının kimi aşırılıklarına karşı olmakla birlikte, Kürt meselesinde ve Kürt hareketine, daha doğru ifadeyle bölgedeki Kürt ilerleyişine karşı oluşan bir "iktidar bloğu"nun parçası olmuştur. Bu blok, Kürt hareketine karşı dışlayıcı, baskıcı, otoriter iklimi ve uygulamaları doğrulayan bir işlev görmektedir. Bu uygulamalar istisnai tedbirlerin ötesinde, siyasi iklimi ve devletin yeni Kürt politikasını tanımladığı oranda, AK Parti-MHP-CHP'nin oluşturduğu iktidar bloğunu ve siyasi sistemindeki ana yönelimi de tanımlamaktadır. Bu anlamda ana muhalefet partisi olarak CHP yeni oluşan istikrar ve milliyetçi popülizm merkezli güvenlikçi ve otoriter yeni siyaset paradigmasının dolaylı ancak kurucu unsurlarından birini oluşturmaktadır. Nitekim bu politikaların ilk işareti Mayıs 2016'da, askeri darbe girişiminden önce,

²Milliyetçi Hareket Partisi Resmi Web Sitesi, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet BAHÇELİ'nin 16 Nisan Anayasa Referandumunu kapsamında parti teşkilatlarına gönderdikleri genelge 16 Şubat 2017, [https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/4210/mhp/Milliyetci_Hareket_Partisi_Genel_Baskani_Sayin_Devlet_BAHCELI_nin_16_Nisan_Anayasa_Referandumu_kapsaminda_parti_teskilatlarina_g.html](https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/4210/mhp/Milliyetci_Hareket_Partisi_Genel_Baskani_Sayin_Devlet_BAHCELI_nin_16_Nisan_Anayasa_Referandumu_kapsaminda_parti_teskilatlarina_gonderdikleri_genelge_16_Subat_2017.html) (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla verilmişti. CHP bu konuda kritik bir rol oynamıştı ve yeni politikalara start bu yolla verilmişti. Nitekim HDP'nin önemli ve ideolojik anlamda taşıyıcı isimlerden, şu anda tutuklu bulunan Diyarbakır milletvekili İdris Baluken, bu durumun altını şu tespitlerle çiziyordu:

“CHP bu tabloda en büyük sorumluluk taşıyan siyasi yapılardan biridir. O dönem dokunulmazlıkların kaldırılması konusunda ‘Anayasa’ya aykırı ama evet diyeceğiz’ dediler. Kurumsal olarak o pozisyon CHP'nin tarihsel sorumluluğunu ortaya koydu. İkincisi, CHP özellikle 15 Temmuz darbe kalkışmasından sonra, Erdoğan ve AKP'nin HDP'yi dışlayan, HDP şahsında Türkiye'deki bütün farklılıkları devletin yeniden inşa sürecinde bir kenara iten tutumuna karşı net bir pozisyon ortaya koymadı. Milliyetçi bir inşa sürecinin destekçisi oldu. O pozisyonları kabul etti. Orada da sanırım, o dönem yapılan görüşmelerde de ben bu tarz süreçlerin konuşulduğunu ve HDP'ye yönelik bu tarz süreçlerin de geliştiği zaman da bunun milliyetçi bir bakış açısı üzerinden, milli hislerle ele alınması gerektiği ile ilgili bir konsensüs oluşmuş olabileceğini düşünüyorum.”³

- **İdeolojik konstrüksiyon:** Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olmasından sonra baş gösteren, ancak zaman içinde iyice görünür olan politik-ideolojik bir konstrüksiyondan söz konusudur. Konstrüksiyonun ilk ve en önemli unsuru, “tehdit” algısının sistematik bir devlet politikasına dönüşmesi ve HDP ve DBP dışındaki tüm siyasi partiler tarafından destek görerek, merkez medyanın ana duyarlılığını oluşturmasıdır. Konstrüksiyonun bir diğer yapı taşı, özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası farklı tehditlerin birleştirilmesi, tek kaynaklı hale getirilmesidir. Gülen tehdidi, PKK tehdidi, IŞİD tehdidi ve Batı tehdidi birbiriyle ilişkili, birbirini besleyen, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü hedefleyen tek tehdit olarak tanımlanacaktır. Yerleşik politikalar, Türkiye'nin iç siyasi hassasiyetleri, dış politika öncelikleri buna göre revize edilmeye başlanacaktır. AK Parti-MHP tarafından ortak bir dil haline getirilen, sürekli savaş ya da varoluş savaşı vurgusu, adım adım “siyaset-diyalog-reform fikri”nin yerini “güvenlik-önlem-buyurganlık” üçlüsüne bırakmasına yol açacaktır. Konstrüksiyonun üçüncü önemli unsuru, yeni anayasa değişikliğine yansıyan çoğunlukçuluk eğilimidir. Bu eğilimin üç unsuru “anayasal organları ihmal ederek, siyasi temsile tam ve tek meşruiyet kaynağı

³ Cumhuriyet.com.tr, İdris Baluken: HDP Seçmeni Boykot Etmez, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/671182/idris_Baluken_HDP_secmeni_boykot_etmez.html (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

olarak vurgu yapan milli irade tanımı, millet-lider özdeşliğine işaret eden organik-lider iddiası, lider ve halk arasında katmalarını asgariye indiren plebisiter demokrasi imasıdır.

Tüm bunlara bir bütün olarak bakıldığında Türkiye'nin yeni siyasi paradigması, "kombine tehdit ve tehlike", "milli-yerli hassasiyet", "varoluş savaşı ve milliyetçilik" iklimi üzerine kurulu otoriter-popülist bir istikrar modeli ve güvenlikçi politikalar' eğilimiyle tanımlanabilir.

15 Temmuz sonrası, bu yeni paradigmayı 3 uygulama şekillendirmeye başlamış görünüyor. Bunlar sırasıyla (1) Suriye'deki askeri politika, (2) olağanüstü hal rejimi altında muhalifler üzerindeki baskı, (4) devlette tasfiye ve yeniden yapılanma, (4) iç siyasette Kürt politikasının izlediği siyasi alanı boğan yaklaşımdır.

II. KÜRT SORUNU VE POLİTİKASI

Daha önce de belirttik, Kürt meselesi etrafında yaşanan gelişmeler ve oluşan algıların bu yeni iklimde payı büyük, hatta ayrıcalıklıdır. Kaldı ki, karşımızdaki sorun sadece Kürt meselesinin yaşanan siyasi kırılmadaki kritik yeri değildir, aynı zamanda bu yeni dalganın Kürt sorunun çözümü arayışı üzerindeki sonuçları ve etkileridir.

1.Yeni Siyasi İklim İçinde Kürt Sorunu

Aşağıdaki dört alıntı Kürt sorunu ile yeni siyasi paradigma arasındaki ilişkiyi yeterince açık olarak ve birbirini tamamlayarak tanımlar.

İlk alıntı: Fikret Bila. Mart 2017 başından itibaren daha önce yazarı olduğu, Türk basının amiral gemisi sayılan Hürriyet Gazetesi'nin yayın yönetmeliğini yapıyor, daha Milliyet Gazetesi'nde aynı görevi yapmıştı. Bila, laik cumhuriyet değerlerine bağlı, devlet kulislerinde, özellikle askeri çevrelerde güven duyulan, ayrıca Erdoğan ve hükümet çevrelerinin temas içinde olduğu legalist bir gazetecidir. Son dönemlerde yazılarıyla muhafazakâr ve ulusalcı çevreler, askeri bünye ve hükümet hassasiyetleri arasındaki kesişmeleri en iyi yansıtan, hatta temsil eden gazetecilerden biri oldu. Yazıları devletin yeni siyaset algısını, Türkiye'nin yeni siyaset paradigmasını, en önemlisi bunlar içinde Kürt meselesinin oynadığı rolü son derece net biçimde yansıtmaktadır. Bila, 5 Ocak 2017 tarihli, "Bir Asırlık Oyun" başlıklı yazısında şunları kaleme alıyordu:

"Irak ve Suriye'de yaşanan iç savaş ve parçalanma süreci emperyalist devletlerin Ortadoğu'da ikinci paylaşım savaşının sonuçlarıdır. İkinci paylaşım savaşında, sınırları tehdit altında olan hedef ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bu gerçek açık biçimde gün yüzüne çıktığı içindir ki, Türkiye müdahale etmek zorunda kalmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Fırat Kalkanı operasyonunu başlatmıştır. Ankara'nın, ters düşen ABD yerine Rusya ve İran'la yakınlaşmasının amacı da sınırlarına yönelen bu tehdidi bertaraf etmek, ikinci paylaşım savaşından Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruyarak çıkmaktır. İkinci paylaşım savaşının yaşandığı günümüzde Büyük Kürdistan projesinin ön almaya çalışıldığını görüyoruz. PKK'nın, Suriye'deki gelişmeler ve özellikle Kobani olayından sonra Güneydoğu'da hendek politikasına geçmesi ve şehir savaşları yoluyla bölgeyi işgal etmeye kalkışmanın amacı bu projeyi hayata geçirmektir. Hürriyet Ankara bürosunda dün kahvaltıda konuk ettiğimiz Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. Numan Kurtulmuş benzer bir analizi, 'Bir asırlık oyun. Olay ikinci Sykes-Picot'tur. Ortadoğu'yu yeniden paylaşım meselesidir' sözleriyle özetledi. Başbakan Yardımcısı Kurtulmuş, bu anlaşmaya atıf yaparak, yaşadığımız sürecin büyük devletlerin Ortadoğu'yu yeniden paylaşmaya yönelik bir Sykes-Picot süreci başlattıklarını vurgulamış oldu. Kurtulmuş, sorum üzerine, bu sürecin hedeflerinden birinin Türkiye olduğunu da ifade etti. Kurtulmuş'un analizi, Ankara'nın "büyük resme baktığını" ve sürece doğru teşhis koyulduğu anlamına geliyor. "Bir asırlık oyunu" bozmak için Çanakkale'deki, Kurtuluş Savaşı'ndaki ruha ihtiyaç vardır."⁴

⁴ Fikret Bila, Asırlık Oyun, Hürriyet Gazetesi, 5 Ocak 2017: <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/bir-asirlik-oyun-40326920> (son erişim tarihi 9 Mart 2017)

İkinci alıntı: Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan. 25 Haziran 2015'te, "Suriye'nin kuzeyinde, güneyimizde bir devlet kurulmasına asla müsaade etmeyeceğiz. Bedeli ne olursa olsun bu konudaki mücadelemizi sürdüreceğiz"⁵ sözleriyle verdiği ilk işaretten sonra bu konuyu defalarca ve türlü biçimleriyle dile getirmeye devam etti. 15 Aralık 2016'ta, işi, milli seferberlik ilanına kadar vardırı. Beştepe'de yaptığı, tüm televizyon kanalların canlı yayınladığı bir konuşmada "... Bundan sonrası, önümüzdeki gerçekler ışığında yeni Kurtuluş Savaşımızı hatta yeni Çanakkale Savaşımızı verme ve zafere ulaştırma dönemidir, Anayasa'mızın 104. maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başı olarak milli bir seferberlik ilan ediyorum"⁶ diyordu. 22 Aralık 2016'ta ise ilan ettiği yeni güvenlik stratejisiyle ilgili konferansta, varoluş savaşı tanımını biraz daha açıyordu:

"Suriye ve Irak konusu Türkiye için enerji meselesi değildir. Siyasi alanı genişletme meselesi değildir. Bu mesele bizim için bir BEKA meselesidir. Suriye ve Irak kaynaklı tehditleri çözmeden 2023 hedeflerini tutturamayız"⁷

Üçüncü alıntı: Emekli Hakim Albay Ahmet Zeki Üçok. Gülen cemaatiyle ilgili ilk soruşturmaları başlatmış, bu konuda sistematik uyarılarda bulunmuş, bu nedenle bu yapının hışmına uğramış, 5 yılını, Balyoz davasından hapiste geçirmiş. Türkiye'nin bir süredir yakından tanıdığı bir isimdir. Basındaki etkinliğiyle Kürt meselesi ve Gülen hadisesi konusunda aşırı hassas ulusalcı eğilimdeki "Balyozcu askerleri" temsil eden Üçok, 'milli seferberlik' ilanını "ülkenin bekasına karşı birlik olma çağrısı" olarak değerlendiriyor, "birliği sağlayacak tek gücün

⁵ Hürriyet.com.tr, 'Bedeli ne olursa olsun engel olacağız', 27 Haziran 2015: <http://www.hurriyet.com.tr/bedeli-ne-olursa-olsun-engel-olacagiz-29394009> (son erişim tarihi 9 Mart 2017)

⁶ Sputniknews.com, Erdoğan: Milli seferberlik ilan ediyorum, 14 Aralık 2016: <https://tr.sputniknews.com/politika/201612141026307168-erdogan-milli-seferberlik/> (son erişim tarihi 11 Mart 2017)

⁷ Kupuhaber.com, Erdoğan Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konseptini Açıkladı, 22 Kasım 2016: <http://www.kupuhaber.com/haber/2141/erdogan-turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-acikladi.html> (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

Cumhurbaşkanı” olduğunu söylüyordu.⁸

Dördüncü alıntı: MHP lideri Bahçeli. 16 Şubat'ta şu satırları yazacaktı:

“Terörizmi dış politika aracı ve Türkiye’ye şantaj vasıtası olarak kullanan mihrakların milli birlik ve kardeşliğimize, tarihsel hak ve çıkarlarımıza dış biledikleri açık ve meydandadır. 8 Şubat 2017 tarihinde, Rusya’nın PKK ve YPG’yi terör örgütü olarak görmediğinin ilanı hem Astana görüşmelerine hem de önümüzdeki Cenevre sürecine gölge düşürdüğü tartışmasızdır. FETÖ, IŞİD, PKK-YPG, DHKP-C’den oluşan terör kümesine karşı bir yanda korkusuzca, cansiperane, tavizsiz mücadele gösteren Türkiye’nin diğer yanda diyalog halinde olduğu ülkelerce sırtından hançerlenme girişimleri düşmanca bir tutumdur. Türkiye’nin milli uzlaşma ve kaynaşmayla saflarını sıkılaştırması kaçınılmaz ve inkar edilmez bir zorunluluk olarak en başta siyasi partilerin görevidir.”⁹

Yukarıda tablo, parlamento düzeyinde oluşun iktidar bloğu yanında, devlet-siyaset alanını kapsayan, asker-sivil ulusalcıları, aşırı milliyetçileri ve muhafazakarları kuşatan zımni bir ittifakı tarif eder. Bu ittifak, Gülen tehdidi kadar Suriye’deki gelişmeleri de öncelikli beka meselesi olarak tanımlamakta, güvenlikçi, siyaset karşıtı, militarist bir dalgayı sırtlamaktadır.

2. Suriye’de Gelişmeler

2011’de Suriye iç savaşının ürettiği koşulların, Suriye ve Türkiye Kürt hareketlerinin politik ve sosyolojik olarak iç içe girmesine, sorunun ve çözümünün coğrafi sınırlarının Türkiye ve Suriye’yi kapsayacak şekilde genişlemesine zemin hazırladığı muhakkak.

⁸Sputniknews.com, Emekli Albay Üçok: Cumhurbaşkanı ele geçirilseydi, darbenin emir komuta zinciri içinde yapıldığı açıklanır, 16 Aralık 2016: <https://tr.sputniknews.com/bidebunudinle/201612161026352995-ahmet-zeki-ucok-darbe-girisimi/>

⁹Doğan Haber Ajansı, Bahçeli’den teşkilatlara referandum genelgesi, 16 Şubat 2017: http://www.dha.com.tr/bahceliden-teskilatlara-referandum-genelgesi_1458354.html (son erişim tarihi 9 Mart 2017)

Suriye iç savaşı koşullarında PKK ile yakın siyasi akrabalığı bulunan PYD, 2014 Ocak ayında Suriye'nin Türkiye sınırında Doğu'dan Batı'ya uzanan üç ayrı bölgede özerk kanton yönetimi ilan etti. Daha önce de belirttiğimiz gibi IŞİD tehdidinin artması, 2014 Ekim'inde PYD yönetimindeki Kobani kentinin IŞİD tarafından kuşatılması üzerine Kürt yerel güçlerinin IŞİD'e karşı ABD başta olmak üzere uluslararası koalisyon üyeleriyle işbirliğine başlaması, Kürt hareketine belirli bir alana siyasi olarak hakim olma, orada kökleşme kadar, uluslararası meşruiyet imkanları getirdi. Bu gelişmeler gerek Kürt hareketinin gerek Türk devletinin tanım ve politikalarını ciddi olarak etkiledi. Rojava gerek Kürt kamuoyu gerekse PKK için Kürt sorunun iki temel ağırlık merkezinden birini oluşturmaya başlamış, tahayyül ve stratejileri etkilemiştir. PKK'nın bölgede izlediği temel politika kantonların birleştirilmesi, Türkiye sınır hattı boyunca Akdeniz'e kadar uzanan, PKK-PYD kontrolünde bir Kürt alanının ya da koridorunun oluşmasıdır. Ayrıca IŞİD'ten ele geçirilecek yerler üzerinden Güney'e doğru ilerlenmesi, Suriye sorunun çözümünde masaya oturulduğu zaman kozlarını mümkün olduğu kadar güçlü ve kontrol ettiği alanı geniş tutmak bu politikanın diğer bir ayağını oluşturmaktadır. Bu gelişme ve politikalara karşılık Türkiye'nin politikalarını kuşatan endişenin altını yukarıda çizdik.

Bu öykünün, sorunun Türkiye'den Suriye'ye taşmasının önemli kilometre taşları şunlardır:

* 17 Haziran 2015. YPG güçleri uluslararası koalisyonun da desteğiyle, Türkiye'nin huzursuz bakışları altında Tel Abyad kentini IŞİD'ten alarak, Cezire ve Kobani kantonlarını birleştirmiştir.

* 25 Haziran 2015. Türkiye bu gelişmeye Erdoğan'ın, daha önce altını çizdiğimiz, AK Parti açısından yeni bir politik evreyi başlatacak şu sözleriyle yanıt veriyordu: "Güney sınırlarımızda bir devlet kurulmasına hiçbir şekilde izin vermeyiz". O günden itibaren Türk devleti, PKK'nın koridor oluşturma politikasını, bu çerçevede Fırat'ın Batı'sına geçecek Kürt güçlerinin varlığını bir askeri müdahale

nedeni olarak ilan ediyor, bu konuda ABD nezdinde aktif bir politika izlemeye soyunuyordu.

* 24 Kasım 2015. Türkiye, kendisini 8-10 ay boyunca yalnızlığa itecek, Suriye toprakları üzerindeki keşif uçuşlarını bile engelleyecek büyük bir sorunla karşı karşıya kaldı. Bir Rus uçağını düşürdü. Bu olayla başlayan kriz dönemi, Ankara'yı rahatsız eden iki gelişmeyi de beraberinde getirdi. İlki Moskova'da Kürt temsilciliği açılmasına kadar uzanan Rusya-PYD yakınlaşmasıydı.

* 12 Haziran 2016. PYD güçlerinin ABD desteğiyle Fırat'ın Batı'sında Menbiç şehrini ele geçirmesi ikinci kritik gelişme oldu. Afrin kantonuyla Doğu'daki Kürt alanı arasındaki mesafe biraz daha azalırken, Türkiye'nin tehdit algısı ve çıkışları da artmaya başladı.

* 9 Ağustos 2016. Ağustos ayı başı başında, Erdoğan'ın yazdığı özür mektubu sonrası, Türk-Rus krizi iki ülke liderinin buluşmasıyla sona erdi.

* 24 Ağustos 2016. Suriye'nin toprak bütünlüğü vurgusu etrafında yaşanan Türk-Rus "barışması"nın hemen ardından, Türkiye IŞİD'e karşı Fırat Kalkanı operasyonunu başlattı, daha doğrusu Rus tehdidinin kalkmasıyla bu imkânı buldu. ÖSO güçleri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin desteğinde Menbiç ile Afrin kantonu arasında 34 km'lik dar ve kritik bir bağlantı noktasının tam ortasında bulunan El Bab'a doğru yola çıktı. Türkiye'nin amacı, IŞİD tehlikesiyle mücadele yanında, şu üç unsurdan oluşuyordu:

- 1) Kürt kantonların birleşmesini engellemek
- 2) Ele geçirilen bölgelere ÖSO'yu yerleştirerek tampon bir güvenlik bölgesi oluşturmak

3) Etnik, sosyolojik doku ile siyasi denetimi elden geçirerek muhtemel bir Suriye barış görüşmeleri öncesi elini güçlendirmek.

* 20 Aralık 2016. Moskova, Rusya-Türkiye-İran arasında üçlü zirve yapıldı. Bu zirveyi 23-24 Ocak 2017 tarihli Astana toplantıları takip etti. Bu toplantılar sonucu, Türkiye 2011'den bu yana izlediği Suriye politikasında son derece önemli bir revizyona gidecekti. Suriye rejimine karşı ÖSO'ye desteklemekten vazgeçecek, Suriye'nin toprak bütünlüğünü kabul edecek ve dolaylı olarak Esat rejimine koyduğu rezervleri kaldıracaktı. Buna karşı El Bab operasyonunda ve izlediği güvenlik koridoru politikasında Rusya'nın konjonktürel desteğini aldı. Türkiye'nin Suriye'deki öncelikleri bakımından Kürt sorunun ürettiği sorunlar karşısında Esat yönetimine itiraz anlamını kaybetmeye başlıyordu. Bu durum, Kürt meselesi ve Kürt ilerlemesinin Türkiye'de yarattığı endişenin getirdiği büyük bir aks değişikliğidir.

* 22 Kasım 2016. Türkiye yeni güvenlik stratejisini ilan etti. Bu strateji iki anlam taşıyordu. Türkiye kendisine yönelik herhangi bir tehdit algıladığı an, buna, kaynağında, gerekirse sınır dışı operasyonlarla, askeri hamlelerle, en azından arayışlarla müdahale politikası izleyecek, iç ve dış politik ilişki ve önceliklerini buna göre şekillendirecekti. Öte yandan, siyasi iktidar, bu yeni konseptle ülke içindeki güvenlikçi ortamın ve olağanüstü tedbirlerin sıradanlaşacağını, dokunulmazlıkların kaldırılması, FETÖ operasyonları gibi hamlelerin daimileşeceği ima ediyordu. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan "Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti" konferansında bu konsepti ana hatlarıyla şu şekilde tanımladı:

"Tehditlerin kapımıza dayanmasını, canımızı acıtmasını beklemeyeceğiz. İçeride ve dışarıda hangi tehdit söz konusu olursa olsun biz üzerine gidecek, sorunları bizzat kaynağında çözeceğiz. .. Buradaki güvenlik kavramı sadece asayiş, sadece sınırların korunmasını kapsamıyor. Savunmadan emniyete, adaletten sağlığa, ekonomiden ulaşım, enerjiden eğitime, bilişimden şehirleşmeye her konu yeni güvenlik konseptimizin içindedir (...) PKK meselesini de, DEAŞ meselesini de, mezhep çatışması tehdidini de kaynağında önlemek için ne gerekiyorsa yapacağız.

... Suriye'de terörden arındırılmış güvenli bölge oluşturma

çabamızın önüne kimse geçemez. Ne yapıp edip Suriye sınırlarımızı tüm terör örgütlerine karşı güvenli hale getireceğiz. Irak'taki terör ve mezhep çatışması tehditleri konusunda da aynı şekilde askeri güç destekli aktif politika izlemeye devam edeceğiz.

Kendi ülkesinde egemenliğini tesis edemeyen, topraklarına hâkim olamayan, terör örgütlerinin canımızı acıtmasına mani olamayan hükümetlerin, Türkiye'yi eleştirmeye hakları yoktur. Türkiye vatandaşlarının can güvenliğini sağlamak için ne gerekiyorsa onu yapmaktan asla imtina etmeyecektir.”¹⁰

Erdoğan, konseptin iç güvenlik ayağını ise, Kürt hareketine, HDP ve DBP temsilcilerine yönelik sindirme adımlarıyla örnekliyordu:

“PKK'nın ve diğer terör örgütlerinin devlet içindeki elemanları da birer birer tespit edilip gereken muameleye tabi tutuluyor. İşte görüyorsunuz, dokunulmazlık tahtındaki milletvekilllerinden tutunuz belediye başkanlarına varıncaya kadar bütün bu teröre malzeme olanlar, malzeme taşıyanlar bunun bedelini ödüyorlar ve ödemeye devam edecekler.”¹¹

* 10 Mart 2017. Türk Silahlı Kuvvetleri, “Fırat Kalkanı Harekatının başlangıcından bugüne kadar 425'i ölü olmak üzere toplam 462 PYD/YPG/PKK mensubu terörist etkisiz hale getirilmiştir...”¹² açıklamasını yapıyordu. Türk askeri-YPG/PYD güçleri arasında ilk kez yaşanan bu karşılaşmalar ve çatışmalar, önümüzdeki dönemlerde daha da derinleşebilecek, Kürt sorunun dengelerini bir kez daha değiştirebilecek bir soruna işaret etmektedir.

Bu takvim şüphe yok ki, yapısal politika değişimlerine işaret ediyor. Nitekim onları izleyerek vardığımız nokta, Türkiye'nin yeni siyaset paradigmasının oluşma nedenlerinden birisini ve bu paradigmanın iç kıvrımlarını resmetmektedir.

¹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Web Sitesi, “Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti” Konferansında Yaptıkları Konuşma: <http://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/61114/turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-konferansinda-yaptiklari-konusma.html> (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

¹¹ A.g.e

¹²Hurriyet.com.tr, Fırat Kalkanı'nda bir haftada 71 PYD'li etkisiz hale getirildi, 10 Mart 2017: <http://www.hurriyet.com.tr/firat-kalkaninda-bir-haftada-71-pydli-etkisiz-hale-getirildi-40390593> (son erişim tarihi 12 Mart 2017)

Bugün itibariyle belirtmek gerekir ki Türkiye, dış politik ve bölgeye yönelik siyasi enerjisini, Suriye'deki Kürt politik varlığına hasretmiş durumda. ABD ve Rusya ile kurduğu politik ve askeri ilişkiler, bu ülkeler arasında yaşadığı gidiş gelişler bölgede hareket alanını arttırmak üzere kuruludur. Türkiye'nin ana hedeflerini, PYD ile ABD ve Rusya arasındaki ilişkileri asgariye indirmek, IŞİD'le mücadelede PYD yerine alternatif olarak kendi gücünü sunmak, Kürtlerin hareket alanını daraltmak, PKK-PYD'nin peşinde koştuğu koridoru engelleyecek güvenli bölgeler oluşturmaktır. Öte yandan Türkiye Kürt alanını daraltmayı da imkan bulduğu anda ilerleyeceği askeri bir hedef olarak ilan etmiş bulunuyor. Nitekim, 28 Şubat 2017 tarihinde Erdoğan,

“Hedefimiz Cerablus, Rai, Dabık, El Bab ama ondan sonra da koalisyon güçleriyle gerek Menbiç gerekse Rakka'ya yönelik de atılacak adımlar var. Bütün bunları uzaktan seyretmek gibi bir durumun içerisinde olamayız. Daha önce ama seyrettik bize belli bedelleri oldu. 'Artık hem masada olacağız. Hem arazide olacağız'... Münbiç'e doğru ayrıca gideceğiz. Niye Münbiç'e gideceğiz? Çok meraklı olduğumuz için değil. Münbiç'te PYD var, YPG var. Şimdi ki safha nedir? Şimdiki safha dediğim gibi daha önce belirlediğimiz bu Menbiç'tir ki, Menbiç Araplar'a ait olan bir yerdir. YPG'nin veya PYD'nin yeri değildir”¹³

diyordu. Bir kaç gün sonra 5 Mart'ta, Milli Savunma Bakanı Fikri Işık:

"Kantonların birleştirilmesi konusunda Türkiye'nin tavrı ve duruşu da nettir. Türkiye ne pahasına olursa olsun PYD'nin kantonları birleştirmesine müsaade etmeyecektir"¹⁴

sözleriyle Türkiye'nin politikalarını tekrar vurguluyordu.

¹³ Hurriyet.com.tr, Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Rakka çağrısı, 28 Şubat 2017: <http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogandan-rakka-cagrisi-40380248> (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

¹⁴ Milliyet.com.tr, Son Dakika: Bakan açık açık söyledi! 'Ne pahasına olursa olsun...', 5 Mart 2017: <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-bakan-acik-acik-soyledi-siyaset-2407922/> (son erişim tarihi 7 Mart 2017)/

3. İç Politik Alan: Kürt Siyasi Sahasının İmhası

Yukarıda özetlenen Suriye gelişmeleri takvimiyle Kürt meselesine ilişkin iç politika takvimi arasında ciddi ve anlamlı bir paralellik bulunuyor.

İç politik alanda Türkiye Kürt sorununda, 1990'lı yıllardan bu yana görmediği bir daralma yaşamaktadır. Bunda hükümet politikaları kadar, Kürt hareketi karşıtı bir motivasyonla oluşan yeni iktidar bloğunun bir payı vardır.

Kürt siyasi alanı, 2016 baharından başlayarak 15 Temmuz darbe girişiminden sonra ise artan oranda, tüm unsurlarıyla, yasal parlamenter ayağı, bölgesel ve yerel temsil mekanizmaları, basın ve yayın organlarıyla gayri meşru ve tehlikeli ilan edilerek kriminalize edildi. Kürt temsili kurumları, sivil yapıları terör eylemleriyle ilişki içinde tanımlanarak olağanüstü hal rejiminin, en az Gülemler kadar hedeflerinden biri haline geldi.

Önce Mayıs 2016'da AKP-CHP-MHP'nin iş birliğiyle 59 HDP milletvekilinden 55'nin dokunulmazlığı kaldırıldı. Takip eden dört ay içinde, özellikle 15 Temmuz'dan sonra HDP'nin 59 milletvekilinin eş genel başkanlar dahil, pek çoğu tutuklandı. An itibarıyla HDP vekillerinin 14'ü, yani partinin yaklaşık yüzde 25'i tutuklu bulunuyor. Bunun yanında 8 bin 930 HDP üyesi gözaltına alındı, 2 bin 782'si tutuklandı. Temel hak ve özgürlükleri askıya alan olağanüstü hal rejiminin hükümete çıkarma imkanı verdiği Kanun Hükmünde Kararnamelerle, seçilmiş belediyelere kayyum atanması imkanı getirildi. DBP'nin yönettiği 102 belediyeden 74 belediye başkanı hapisaneyeye gönderildi. Bu belediyelerden 61'ine devlet memurlarından seçilen kayyumlar atandı. Kayyumların ilk icraatları Kürtçe hizmet veren sanat atölyeleri, tiyatrolar, kreşler, kadınlara yönelik sosyal ve eğitsel projeleri yürüten koordinatörlüklerin kapatmak ve bu alanda çalışanları işlerinden çıkarmak oldu. Buna ek olarak IMC gibi televizyon kanallarının ve Özgür Gündem gibi gazetelerin, dernek ve sivil örgütlerin kapatılması birbirini izledi.

Bu tablo, Güneydoğu bölgesinde temsili mekanizmaların ortadan kaldırılması, siyasi alanına giriş imkanlarının bitirilmesi ve Kürt alanının devletleştirilmesi hamlesidir.

Buna paralel olarak, Kürt siyaseti ve meselesi tüm toplum için sakıncalı ve yasaklı bir mesele olarak tanımlandı. Kamu kuruluşlarında Kürt meselesinde fikir ve eylemleriyle öne çıkan memur ve öğretim üyelerine yönelik işten çıkarma ve kamu hizmetinden men kararları alınmaya başlandı.

11 Ocak 2016'ta 953'ü Türkiye üniversitelerinden olmak üzere bin 128 akademisyen AK Parti hükümetinin Güneydoğu illerinde yaşanan ayaklanma girişimine verdiği sert tepkiyi "Bu suça ortak olmayacağız" başlığıyla eleştiren bir bildiri yayınlamıştı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ertesi gün canlı yayınlanan 8. Büyükelçiler Toplantısı'nın açılış konuşmasında bu bildiriye ve imzacılarına şu sözlerle büyük tepki gösterecekti:

"Çoğu maaşını devletten alan, cebinde bu devletin kimliğini, pasaportunu taşıyan, ülke ortalamasının oldukça üzerinde bir refah seviyesine sahip sözde aydınların ihanetiyle karşı karşıyayız (...) Bu devletin ekmeğini yiyip de bu devlete düşmanlık eden herkes, hiç vakit kaybedilmeksizin, en kısa sürede hak ettiği cezaya çarptırılmalıdır. Ne okulda ne hastanede ne adliyede ne emniyette ne maliyede ne tarımda hiçbir kurumumuzda ülkesinin bütünlüğüne, milletinin birliğine karşı tavır içinde olan kamu çalışanı olamaz. Böyle bir duruma kesinlikle müsaade edemeyiz. Bu şahsımla birlikte, milletimin de hissiyatıdır. Tüm ilgili kurumlarımızı bu konuda hassas olmaya ve görevlerini yerine getirmeye davet ediyorum..."¹⁵

Cumhurbaşkanı'nın ulu orta verdiği bu talimat, bu kişisel ve keyfi işaret hemen karşılık buldu. İlk aşamada, 15 Ocak'ta, 14 imzacı akademisyen gözaltına alındı. Savcılıklar soruşturma açmak için harekete geçti. Pek çok üniversite

¹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Web Sitesi, "Türkiye Kadar Teröre Bedel Ödeyen Ülke Yoktur", 12 Ocak 2016: <http://www.tccb.gov.tr/haberler/410/37539/turkiye-kadar-terore-bedel-odeyen-baska-ulke-yoktur.html> (son erişim tarihi 10 Mart 2017)

yönetimi metne imza atan akademisyenler hakkında YÖK'ün talebi üzerine soruşturma başlattı. 15 Temmuz sonrası darbecilere karşı ilan edilen olağanüstü hal rejimi çerçevesinde KHK'lerle üniversitelerden sadece Gülenciler uzaklaştırılmadı, aynı zamanda muhalifler, özellikle bildirinin imzacıları hedef seçildi. Bugün gelinen noktada 953 imzacıdan 240'ı, yani yaklaşık yüzde 25'i üniversitelerden atılmış ve kamu görevinden men edilmiş durumda. Atma ve ayıklama işlemine direnen üniversite yönetimleri üzerinde ise baskı sürüyor.

Bu vahim baskı tablosu da Türkiye'nin yeni siyaset paradigmasının ayaklarından birini oluşturuyor.

5. PKK ve Stratejisi

PKK son dönemde konumu ve tanımı itibarıyla hızla değişen bir örgüt. Rojava başta olmak üzere ilk kez belli bir coğrafi alanı, belki de alanları kontrol etme gücüne ulaştı. Kendisini “tanınma” hattına çeken, bu çerçevede kimi devletlerle, kimi örgütlerle açık ya da kapalı, doğrudan ya da dolaylı temaslar kuran, görüşmeler yapan bir aktör görünümüne kavuştu ya da kavuşmak üzere.

PKK'ya bu noktaya dünyadaki ve bölgedeki siyasi iklim değişiklikleriyle etkileşim içinde geldi. 1973'te “bağımsız devlet” fikriye yola çıktı. Berlin duvarının yıkılması ve Türk devletiyle ilk temas koşullarında 1993'te, federatif ve benzeri araçları içeren “Özgür Kürdistan” yaklaşımını benimsedi. 1999'da Öcalan'ın tutuklanmasıyla Türkiye'nin de yeniden inşasını öneren “Demokratik Cumhuriyet”, 2005'te ise bir alt başlığı Türkiye bakımından demokratik özerklik olan, ancak birleşik Kürdistan imasını içeren “Demokratik Konfederalizm” pozisyonuna geldi. Mesut Yeğen'in şu satırları PKK'nın bugünkü konumu ve siyasi koşullar arasındaki ilişki bakımından önemli:

“Türkiye, Irak ve Suriye Kürtlerini hem birbirinden mahrum bırakan hem de buldukları ulus devletlerde cendereye sokan uluslararası durum 1991’den başlayarak değişti. 1991 ve 2003 Körfez savaşları Irak Kürtlerinin, Türkiye’nin AB’ye adaylık serüveninin 2001’de ciddiyet kazanması Türkiye Kürtlerinin, son olarak Suriye’deki iç savaş da Suriye Kürtlerinin durumunu kökten bir biçimde değiştirdi. Bütün bu gelişmelere bağlı olarak, bugün her üç ülkede de Kürtlüğün kriminalizasyonu geriletilmiş ve Kürtler arası ideolojik, siyasi ve iktisadi münasebet eskiye kıyasla epey güçlenmiştir.”¹⁶

Benzer bir tespiti, daha somut yönleriyle, Vahap Çoşkun şu şekilde yapıyor:

“Irak ve Suriye’de bir tarihi fırsat olduğu açık, buralarda yeniden şekillendirilebilir bir ortam var. Bu tarihi fırsat 1991’de ve daha belirgin olarak 2003’te ortaya çıktı ve Suriye kriziyle birlikte iyice büyüdü. Irak’taki fırsatı KDP, Rojava’dakini de PKK değerlendirdi. 1991’de ya da Arap Baharı başladığında, bugün olanları Kürtler hayal dahi edemezdi.”¹⁷

Bu gelişmelerin sonuçları önemlidir. PKK’nın, Rojava’da siyasi egemenlik imkanı bulması Kürt hareketinin önceliklerinin değişmesine yol açmıştır. Suriye, Türkiye’nin önem bakımından önüne geçmiş, en azından Suriye ve Türkiye’de birbiriyle bağlantılı iki siyasi ağırlık merkezi oluşmuştur. PKK’nın çözüm süreci fikrine mesafe alması, kendi açısından bu sürecin bitmesine katkıda bulunması, 2015’te Suriye kanton modelini fiilen Türkiye’de denemeye kalkışması bu gelişmelerle yakından ilgilidir. Temmuz 2015’ten ilan edilen özerk yönetimler, bu açıdan, bir ölçüde Haziran 2015 seçimlerinin AK Parti için büyük düşüşün başlangıcı olduğuna dair inanca, bunu hızlandıracak ve bundan pay kapacak bir stratejiye dayanıyordu.

Sonuç olarak, Türkiye’nin tehdit olarak tanımladığı ile PKK’nın hedef olarak koyduğu gelişmeler arasındaki paralellik açıktır.

¹⁶ Mesut Yeğen, Bağımsız Kürdistan’dan Demokratik Cumhuriyete, Silahlı Mücadeleden Siyasi Müzakereye: PKK ve Kürt Meselesi, yayımlanmamış makale.

¹⁷ Aljazeera.com, Kürt meselesinde düğüm hala Suriye’de, 31 Ekim 2016: <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/kurt-meselesinde-dugum-hala-suriyede> (son erişim tarihi 9 Mart 2017)

Nitekim bugün itibariyle de şu iki açıklama, Kürt hareketinin öncelikleri ve istikametine açık bir şekilde işaret etmektedir. KCK Yürütme Komitesi üyesi Karayılan Rojava'nın kendileri için taşıdığı hayati önemi şu sözlerle belirtiyor:

“Türkiye'nin ‘Kürtler statü ve hak elde etmeyecek’ gibi bir politikasının sonuç alma şansı yoktur. Bugün Rojava'nın ve onun etrafında örülen Suriye Demokratik Meclisi Güçleri'nin Suriye topraklarının yüzde 29'unu kontrol etme durumu vardır. Şimdi Rakka'ya dönük hamle gündemde. Rakka'yı da alsalar bu yüzde 40'lara ulaşır. Bunu kimse göz ardı edemez.”¹⁸

HDP'nin ideolojik ve politik olarak taşıyıcı isimlerinden olan Diyarbakır milletvekili Baluken, daha geniş bir perspektiften Kürt hareketinin ufkunu bir ay kadar önce şu sözlerle değerlendiriyordu:

“Türkiye'deki mevcut siyasi durum Ortadoğu'yla, Irak ve Suriye'deki gelişmelerle yakından bağlantılı. Bu gelişmeler Türkiye'de iç siyaseti etkiliyor. Türkiye'nin bugüne ve yarını bu açıdan değerlendirmek gerekir. Yüzyıl önce çizilen, Sykes-Picot anlaşmasıyla çizilen sınırların, ulus-devlet modelinin aşılmaya başladığı bir evreyi yaşıyoruz. Ortadoğu'daki bu değişim ve dönüşüm sürecine İran, Türkiye gibi ülkeler, buna öncülük ederek, bunun yönlendirecek yerde, direniyorlar. Irak Rojava'daki gelişmeler bu statükocu bakışı geride bırakacak, bölge haklarına dayanan demokratik ulus çerçevesinde yeni bir dönem kurulacaktır. Siyasete ve geleceğe bakışımız bu. Bu, HDP'nin hassasiyetidir. HDP'ye yapılan saldırılar bu tabloyla doğrudan ilgilidir. Haziran 2015 seçimlerinde aldığımız yüzde 13'lük oy oranını statükocu bakış büyük bir tehlike olarak gördü. HDP'ye, DBP'ye saldırı başlattı. Türkiye'deki son gelişmelerle ile Rojava'da yaşanan bu anlamda iç içedir, bağlantılıdır. Kürt karşıtlığı Türkiye'nin dış politikasının da iflasıdır.”¹⁹

Türkiye'nin Kürt hareketinin Türkiye sınırları dışına taşmış olması, şu anda bulunduğumuz aşamanın ve çözüm-siyaset tartışmalarının en kritik yönünü oluşturduğu açıktır.

¹⁸ Fıratnews.com, Karayılan: Akan kandan biz değil AKP sorumludur, <http://www.firatnews.com/kurdistan/karayilan-akan-kandan-biz-degil-akp-sorumludur>

¹⁹ İbid.

Sonuç: Muhtemel Gelişmeler ve Çözüm Süreci

Bu koşullarda barış sürecine, daha genel bir ifadeyle siyasete geri dönülebilir mi? Temel soru budur. Verilecek yanıtın temel çerçevesi kendiliğinden karşımızdadır: Çözüm kapısının anahtarını, sorunun yayıldığı yeni alanda ve yeni dinamiklerinde aramak gerekiyor. Diğer bir ifadeyle Suriye-Rojava’da iki tarafın kabul edeceği politik bir denge sağlanmadan, Türkiye’nin korkuları ile Kürt hareketinin beklentileri arasında iki yönlü, bir taraf için teksin edici ve diğer taraf için umut verici bir köprü kurulmadan, çözüm kapısının açılmasını beklemek, bugün itibarıyla gerçekçi değildir.

Bu ise şüphe yok ki, tarafların konum ve beklentilerini gözden geçirmelerini gerektirir. Mesut Yeğen’in isabetle vurguladığı “Suriye ve Irak’ta işler PKK’nin ya da belki de aynı biçimde olmasa da KDP’nin istediği gibi olmayacak ama Türkiye’nin istediği gibi hiç olmayacak. Yani Kürtler Suriye’de Haseke’den Afrin’e uzanan bir federasyona, Irak’ta ise bağımsız bir devlete kavuşamayacak belki ama Türkiye’nin istediği hiç olmayacak. Ne Suriye’de Kürtler 2011 öncesi durumlarına dönecek ve rejim Suriye’nin tamamında kesinkes egemen olacak, ne de Irak’ta Sünni Araplar Şii Bağdat’ı ve Kürtleri dengeleyebilecek kudrete erişecekler.”

Bu çıplak gerçeğin bir başka yönünü, Aralık 2016 tarihli “Kürt Siyasetinde İpler Gerilirken” başlıklı değerlendirmede şu şekilde ifade etmişim: “Örgüt açısından olduğu kadar, Türk devleti açısından da, bir sonraki çözüm süreci bu hususu ve bölgedeki dengeleri dikkate almak durumdadır ya da bunlardan etkilenecektir. Bu durum, uluslararası aktörlerin ve dengelerin artan öneminin de altını çizer.”²⁰ Nitekim bugün Rusya, ABD, İran, Türkiye, Suriye, Kürt Hareketi kesişen ve ayrışan çıkarlarla, ilişkilerle sahada bulunuyor. Bunlar arası denge nasıl sağlanacaktır, sağlanabilir mi? Bu soru yanıt beklemektedir.

²⁰ Ali Bayramoğlu, Kürt Siyasetinde İpler Gerilirken, <http://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2016/12/ali-bayramoglu-assessment-in-Turkish-pdf>

Bu koşullarda çözüm kapısını açacak en gerçekçi ihtimal, Fırat'ın Doğu'su ve Batı arasında kurulacak dengedir. Kürt tarafının koridor fikrinden vazgeçmesi, Menbiç'i devretmesi ve Doğu'ya çekilmesi, buna karşılık Türkiye'nin Fırat'ın Doğu'sunda Kürt varlığını sindirmesi gerekmektedir.

Ancak taraflar şu anda bu fikre bile uzak duruyorlar. Türkiye PKK'ye dair herhangi bir bağımsız alanı kabul etmeyeceği sinyalleri veriyor. Kürt hareketi ise alan genişletme politikasında ısrarlı görünüyor.

Bununla birlikte Suriye'de yeni bir düzen için masa kurulacağı zaman, dengelerin değişme ihtimali büyüktür.

